

Bir Kıyamet Söyleminden Çıkış Arayışları: Ekolojik Sanatta Yeni Yaklaşımlar

Öğr. Gör. Dr. Hazal Aksoy*

Gönderim Tarihi: 23.04.2021 – Kabul Tarihi: 26.05.2021

Özet

Ekolojik sorunlara olan ilgi iki binlerin başlarından itibaren güncel sanatta görünürlüğünü arttırmaktadır. Bu makale kapsamında, son iki yıl içinde Türkiye’de gerçekleşen ulusal ve uluslararası sanat etkinliklerinde, genç sanatçıların konuya yaklaşımı incelenmiştir. Gündelik hayatta giderek daha okunaklı hale gelen ve neredeyse bir kıyamet söylemine dönüşen iklim krizine karşı genç sanatçıların sanat üretimlerindeki tavırları irdelenmiş, yaşadığımız dünyanın geleceğine dair karanlık bir senaryoya, umut var bir bakış açısı sunma çabaları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmada öncelikle son birkaç yılda derinleşen krizin etkileri üzerinde durulmuş ve bugünün sanatçılarının çalışmalarına odaklanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İklim Krizi, Ekoloji, Ekolojik Sanat

* Kocaeli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü

hazalaksoy84@gmail.com – ORCID NO: 0000-0003-4320-0486

Trying To Find Away Out Of An Apocalyptic Discourse: New Approaches In Ecological Art

Lecturer Dr. Hazal Aksoy

Sending Date: 23.04.2021 – Acceptance Date: 26.05.2021

Abstract

The concern of ecological problems has increased its visibility in contemporary art since the early 2000s. Under this article, the approach of young artists to the subject in the national and international art events in Turkey during the last two years were examined. The attitudes of young artists in their art production against the climate crisis -that has become more legible in daily life and almost turned into an apocalyptic discourse- and the efforts of these young artists to present a hopeful perspective on a dark scenario about the future of the world we live in were evaluated. The study emphasizes the effects of the crisis that have been deepened in the last few years and focused on the works of today's artists.

Keywords: Climate Crisis, Ecology, Ecological Art

... gençliğimizden hatırladığımız ve şimdi şiddetli kalkınma sonucu şekil değiştirilmiş peyzajın ekolojik hatıralarının verdiği o tekinsiz duyguya ne diyorsunuz: Eko-nostalji? Kayıp Ağacın İzinde? Jeo-fiziksel göstergebilim? Genç bir çölün portresi? Sömürgeciliğin tecellisi? Yara savaşları? Peki geleceğimizin sürdürülemezliğini düşündüğümüzde baş gösteren o yılgınlık hissini nasıl tarif edeceğiz: Antroposen sonrası bulantısı? Tükeniş-çekiş sendromu? Dünyasal hezeyan? Küresel müstehcenliklerin aşırı yüklenmesi? İnsanlara hiç yer yok mu? (Rosi Braidotti, Cogito s.59).

Giriş

2019 yılında Koç Holding sponsorluğunda gerçekleşen 16. İstanbul Bienali'nin başlığı "7. Kita" olarak belirlendi. Aynı yıl Eylül ayında Greta Thunberg'in Birleşmiş Milletler İklim Zirvesinde, içlerinde Türkiye'nin de olduğu 5 ülke ve zirvedeki tüm ülkelerin liderlerine seslenen tarihi konuşmasının ardından, Türkiye'de iklim meselesi bir nebze daha geniş kitlelerin ilgisini çekmeye başladı.

Yaklaşık 20 yıldır hemen herkesin bir biçimde aşına olduğu 'küresel ısınma' yahut 'iklim değişikliği' ve yaratacağı etkiler, uzak bir gelecekte yaşanacak bir kıyamet senaryosuydu. 2020 yılında tüm dünyayı etkisi altına alan Covid 19 pandemisi ise Türkiye'de de tüm dünyada da gezegenin içinde bulunduğu tehdidi açıkça ortaya koydu.

Sanat alanında ekolojiye duyulan ilginin tarihi 60'lara kadar sürülebilir olsa da, son yıllarda güncel sanatta özellikle genç sanatçıların ey-

lem dozu düşük, farkındalık yaratma eğilimi yüksek, iklimi ve ekolojiyi merkeze alan bir üretime yöneldikleri açık bir biçimde gözlemlenebilir oldu.

1. İklim Değişikliği ve Son Birkaç Yıla Dair Kısa Bir İzlek

İklim değişikliğine dair son birkaç yıldaki en önemli göstergelerden biri olarak Sanayi Devrimi'nden bugüne kadar uzanan dönemde gezegenimizin 1,0°C ısındığını görüyoruz. Brezilya'nın Ulusal Uzay Araştırma Enstitüsü (INPE) verilerine göre, 2018 Ağustos'undan 2019 Temmuz'a kadar geçen süreçte 9762 kilometrekare orman yok olmuştur. Bu bulgular doğrultusunda Amazonlar'daki ormansızlaşmanın bir sene önceye kıyasla %29,5 artış gösterdiği saptanmıştır. Enstitünün bu yılki araştırmalarına göre ise Ağustos 2019 – Temmuz 2020 döneminde 11.088 kilometrekarelik orman alanı daha yok olmuştur. INPE'nin verilerine göre 2008'den beri yaşanan en büyük orman kaybı 2019 yılında yaşanmıştır. Büyük kayıplara uğrayan Amazon Ormanları tek başına atmosferdeki karbonun dörtte birini yutarken, gezegenimizdeki oksijenin ise %20'sini üretiyor (İklim Haber, 2019).

Gezegenimizin ikinci büyük akciğerleri olarak kabul edilen Orta ve Güney Afrika'nın bazı ülkelerinin sınırları içerisinde ise yangınlar her geçen gün artıyor. NASA'nın 2019 verilerine göre Angola'da 6902, Kongo Cumhuriyeti'nde ise 3395 yangın çıktığı ifade ediliyor. Yangın riski altında olan Kongo havzası ise tonlarca karbondioksitin yutulması ile iklim değişikliği konusunda önemli bir can simidi işlevi görüyor (İklim Haber, 2019).

Avustralya'da 2019'da başlayan yangınlar hakkında BBC Türkçe'nin yaptığı habere göre "Eylül ayından beri süren yangınlar sonucu en az 27 kişi ölmüş, 1.25 milyar hayvan hayatını kaybetmişti" (İklim Haber, 2020). 2019-2020 yıllarında yaşanan yangınlar hakkında yayınlanan rapora ilişkin açıklamasında Dünya Doğayı Koruma Vakfı Avustralya yöneticisi Dermot O'Gorman, "Dünyanın başka bir yerinde bu kadar hayvanı öldüren ya da yerinden eden bir olay kayıtlarımızda yer almıyor. Bu modern tarihin en büyük doğal yaşam felaketlerinden biri." dedi (İklim Haber, 2020). Avustralya'da yönetimin iklim krizi ile ilgili herhangi bir aksiyon almaması sebebiyle grevler ve protestolar her geçen gün büyüyor.

Türkiye'de ise son 20 yıldır iklim değişikliğinin getirdiği yıkımların daha okunur hale geldiğini söylemek mümkün. Sadece 2020 yılında yaşanan Giresun, Artvin ve Rize'deki sel baskınlarında 10'dan fazla yurttaş hayatını kaybederken, su baskınları sonucu tarım arazileri ve yaşam alanları zarar gördü. Ankara, Bursa ve Burdur'da 2020 yılında yaşanan sel ve doğal afetlerin sadece mali yükünün 38 milyon TL'ye ulaşabileceği Türkiye Sigorta Birliği tarafından dile getirildi (İklim Haber, 2020).

"2019, şiddetli yağış-sel, fırtına, yıldırım, şiddetli kar ve heyelan gibi 935 olayla, en fazla aşırı olay yaşanan yıl oldu. 2018 yılında aşırı olay sayısı 840'tı". Devlet Meteoroloji Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan "2019 Yılı İklim Değerlendirmesi Raporu"na göre, 2019 yılı Türkiye'nin ortalama sıcaklığı 14,7 derece olarak gerçekleşti. 2019 yılı, 1971'den bu yana gerçekleşen dördüncü en sıcak yıl olarak kayıtlara geçti. (İklim Haber, 2020).

Gezegeneğimizin daha önce de iklim değişikliği yaşadığına dair bilimsel kanıtlar mevcut. Bu değişikliğin sebepleri konusunda farklı teoriler ileri sürülse de içinde bulunduğumuz ısınma trendinin, sanayi sonrası dönemle başlayan insan faaliyetlerinin bir sonucu olduğunu biliyoruz. İçinde yaşadığımız değişimin failinin insan olduğu konusunda tüm bilim insanları hemfikir. Tam da bu sebeple terminolojimize yeni bir kavram katılıyor. Jeolojik açıdan kıtasal oluşumları etkileyen "insan çağına" geçildiğini anlatmak için Paul Crutzen'in 20 yıl önce kullandığı Antroposen kavramı on bin yıldır yaklaşık olarak aynı düzeyde olan iklim değerlerinin endüstrileşmenin etkisiyle son yüz elli yılda dramatik bir biçimde değişmesi ve insan türünün kendi eliyle başlattığı yıkım ve buna bağlı olarak yaşanan çağı adlandırmak için kullanılıyor. (Çelik, 2019: 145) Bu çağ birçok katmanla ele alınıyor; gezegenin 1,0°C derece ısınması ve buna bağlı olarak dünyanın pek çok yerinde gerçekleşen iklim felaketleri, eriyen buzullar, kuruyan nehirler, kaybolan türler ayrıca fosil yakıtlar sebebiyle genişleyen karbon salınımı, insanın gezegendeki etkilerinin sadece birkaçı. Kriz derinleştikçe terminoloji de daha fazla insan merkezli bir hal almaya başlıyor. "Küresel ısınma" kavramının yerini Ömer Madra'nın ifade ettiği şekliyle "küresel ısıtma" kavramının alması bunlardan sadece biri.

Küresel ısıtmanın etkileri sadece yaşadığımız çevreye verdiği zararlarla kalmıyor, siyasal alanda ülkelerin iç ve dış politikalarında majör değişimlere sebep oluyor. Çevresel bozulma tüm dünyada şiddetin ve istikrarsızlığın artmasının bir sebebi olarak görülüyor. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiseri Michelle Bache-

let'in açıkladığı bir BM araştırmasına göre son 60 yılda yaşanan iç savaşların %40'ının müsebbibi olarak bu çevresel bozulma görülüyor (İklim Haber, 2019). Kuraklık neticesi ile artan göç hareketliliği, temiz gıda ve suya ulaşma hakkına dair problemler tüm dünyada ciddi insan hakları ihlalleri ile yüzünü göstermeye başlarken, "iklim değişikliği" kavramı ise içinde bulunduğumuz durumun ciddiyetini ifade etmek adına yerini "iklim krizi" kavramına bırakıyor.

Tüm bu gelişmeler sonucunda dünyanın pek çok yerinde başlayan grevler, iklim aktivistlerinin sayısındaki artış, sinemadan, dijital platform içeriklerine uzanan kıyamet senaryolarını açıklanabilir hale getirirken, plastik sanatlar alanında da iklim krizine dair bir hareketlilik gözleniyor. 2000'lerin başlarından itibaren ekoloji alanında süren üretimler, 16. İstanbul Bienali'nin 7. Kıta başlığıyla ekolojik yıkıma odaklanması sonucunda görünürlüğünü artırmış bulunuyor.

2. Bir Kıyamet Söyleminden Çıkış Arayışları: Ekolojik Sanatta Yeni Yaklaşımlar

Sanatın doğaya ve doğal çevreye ilgisinin ilk uyandığı dönem kuşkusuz ki Sanayi Devrimi'nin ardından başlayan kentleşme dönemidir. Bugünden bakıldığında endüstrileşme içinde bulunduğumuz krizin başlangıç noktası olarak görülüyor. Bu konu ilk olarak romantik sanatçıların ilgisini çekmiştir. Romantiklerin sanayileşmenin getirilerine karşı ilk karşı duruşları, şehirleşme ve bunun sonucunda doğanın hızlı büyümeye dairdir. Baudelaire'in kahramanlarının omzunda yükselen sanatın özerkleşme eğilimi tam olarak sanayileşmenin ve onun getirdiği hız kavramı-

nın karşısında dururken, hıza karşı yavaşlığı, verimliliğe karşı boş zamanı, düzen yerine düzensizliği, iyilik yerine kötülüğü öncelemesi ile sonuçlanır.

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından bu kez Dada ve Sürrealizmde sanayi kazanımlarına bir karşı duruşu görürüz. Sanatın özerkleşmesinin beraberinde getirdiği etkisizliği kırmaya çalışan avangard hareketlerin yarattığı eylem repertuarı 60'lı yıllarda sanatçıların yaklaşımlarında tekrar yankılanır. Bugün anladığımız anlamda ekolojik sanatın ilk örnekleri pek çok kaynakta Arazi Sanatçıları olarak görülse de bu sanatçıların üretimlerinin merkezini galeri ve müze gibi kurumlara yönelik bir eleştiri oluşturur. Aralarında Robert Smithson (Sarmal Dalgakıran, Utah, 1969-1970) ve Michael Heizer'ın (Çifte Negatif, Nevada, 1969) olduğu bu sanatçılar, sanatsal üretimlerini sanat kurumlarının dışına taşıırken, doğayı sanatlarının mekânı haline getirirler. Arazi sanatçılarının üretimleri, doğa üzerindeki insan hakimiyetini eleştirmek yerine altını çizmesi sebebiyle, ekoloji alanından uzaklaşır; zira ekolojik sanatın temel yaklaşımı, ekosistemi, insanın yalnızca bir parçası olduğu, bir bütün olarak görme eğilimidir. Ancak altmışlarda hala romantik öncüllerinin mirasını sürdüren sanatçılar da karşımıza çıkar. Joseph Beuys, (7000 Meşe, 1982) Hans Haacke, (Ren Nehri Su Arıtma Tesisi, 1972) Agnes Denes (Wheatfield, 1982) bu sanatçılardan yalnızca bir kaçıdır ve üretimleri bugün ekolojik sanatın bir alt dalı olan eko aktivizmin ilk örnekleri konumundadır.

Bugüne gelindiğinde ise iklim krizi aciliyeti, en yüksek konu olarak plastik sanatlarda alanını

genişletmeye başlamış görünmektedir. Hala bir ana akım olma iddiasından uzak olsa da özellikle genç sanatçıların, içine doğdukları dünyanın en yakıcı problemi olarak karşılaştıkları bu kriz, üretimlerini farklı boyutlarıyla etkiliyor görünmektedir. Son iki yılda ülkemizde gerçekleşen ulusal ve uluslararası sanat etkinliklerinde göze çarpan çalışmaların sayısındaki artış ise bu eğilimi destekler niteliktedir.

Resim 1: Hazal Döleneken, *Natura*, 2019, (Kişisel Çekim)

2019'da izleyicileriyle 16. kez bir araya gelen İstanbul Bienali'nin merkezini iklim krizi ve ekoloji oluşturdu. *7. Kıta*, ismini Büyük Okyanus'un ortasında yer alan ve kütlelerinin 7 ton olduğu hesaplanan devasa atık yığınının alırken, Bienalin küratörlüğünü ise *İlişkisel Estetik* kitabıyla 90'ların sonuna kadar epeyce tartışma koparan Fransız küratör Nicolas Bourriaud üstlendi. Bienalin kamusal programında yer alan ve Bir Buçuk Sanat ve Ekoloji Çalışmaları'nın düzenlediği Sindirim Programı, Bienal süresince 5 haftalık bir takvimle izleyicilerle buluştu. Sindirim programının başlıkları Su, Patates, Benzin, Beton ve İşlemci idi. Programın ilk oturumu olan Su toplantısı, akademiden, HES karşıtı mücadeleye, farklı toplumsal hareketlerden pek çok konuşmacıyı bir araya getirdi. Bunun yanı sıra

Dadans'ın su temelli performansları ve sanatçı Serkan Tarcan'ın Kanal İstanbul rotasında başlattığı *İki Deniz Arası* çalışması kapsamında başlayan yürüyüş hareketi gibi pek çok paylaşım oldu. Su programının son konuğu ise genç bir besteci ve yeni medya sanatçısı olan Hazal Döleneken idi.

Döleneken, *Natura* isimli performansına bir masanın üzerine yerleştirilmiş, herkesin evinde bakabileceği birkaç saksı bitkisini sulayarak başladı. Arkasında bulunan ekranda gördüğümüz dijital renk oyunları başlangıçta hiçbir şey ifade etmezken, yavaş yavaş başlayan hüpürtü sesleri dikkatleri üzerine çekti. Sanatçı saksıların içine yerleştirdiği minik ses kayıt cihazları yardımıyla saksı bitkilerinin suya kavuştukları anın sesini izleyici ile buluşturuyordu. Her biri farklı bir ses veren bitkiler, ses vermeye başladıkları anda adeta can kazanıyorlardı. Doğanın bir parçası olduğunu endüstrileşmeden beri unutan, doğayı karşı bir kutupta algılayarak onunla bir kavga içinde olan modern insanın, ancak kendi varlığını ve canlılığını tanıdığı gerçeğine bir cevap gibi olan performans, şimdi izleyiciyi saksı bitkilerinin sesi yardımıyla, bitkilerin canlılıklarına ikna ediyordu.

Kendi dili dışındaki tüm dillere yabancılaşan, doğanın dilini unutan insanlara, doğanın dilinin bir tercümesini sunan bu performans, aynı zamanda anneannelerimizin bitkilerin kendilerini dinlediği, onlarla konuştuğu yönündeki mitlerini de bir anda gerçek bir zemine taşıyordu. Sanatçı, *Natura*'da doğayla bütün bağı kopmuş, yeşilli ancak kent peyzajlarında dekoratif bir unsur olarak gören kent sakinleri ile, evlerinde biraz

yeşil ihtiyacıyla bakmaya başladıkları ev bitkilerinin canlılığı üzerinden ve yaşamın başladığı yer olan su aracılığıyla bağlantı kuruyor. Bitkilerin suya kavuştukları an çıkardıkları sesleri, elektronik müziğe entegre ettiği performansını ise insan ve insan dışını şiirsel bir anlatımla bir araya getirdiği bir müzik kolajıyla (mix) sona erdiriyordu.

Resim 2: Anı Ekin Özdemir, *Döngü*, 2020, Fine Art Baskı 45x30 cm, 3+1 Edisyon.

Her yıl bağımsız genç sanatçıların bir jüri tarafından seçilen çalışmalarıyla gerçekleştirilen Mamut Art Project sergisinin bu yılki seçkisinde sanatını ekoloji merkezine alan pek çok sanatçı yer aldı. Anı Ekin Özdemir'in *Döngü* ismini verdiği fotoğraf serisi ise Guattari'nin *Üç Ekoloji* yaklaşımı üzerinden suya odaklanıyordu. Guattari'nin 1990 yılında yayımlanan kitabı, ekolojiye bütüncül bir yaklaşımı önerir. Ekolojiyi sanayileşmenin etkilerinden, kültürden, sosyal ve zihinsel hayattan bağımsız değerlendiremeyeceğimizin altını çizer.

Özdemir'in fotoğrafları seçtiği nesnelere zıya, fotoğraflarında kurguladığı renk atmosferinde dil ortaklığını yakalar. Mavi bir filtre altında görünen tüm fotoğraflar izleyiciye her şeye suyun filtresinden bakıyormuş izlenimi verir. Bir deniz kabuğunu, bir açık alan heykelini, bir otoportreyi, dalgalı bir denizi, bir kaya parçasını ya da bir bardak suyu konu alan tüm fotoğraflarda, kullanılan filtre suyun altında kırılan nesnelere zıya sanki suya öykünen, su gibi olmak isteyen nesnelere izlenimini verir.

Sanatçı kendi çalışmalarını tanımlarken insanın doğayla ve insanlarla kurduğu ilişkiyi çizgisel değil döngüsel bir formda algılamayı araştırdığını ifade ederek, Guattari'ye gönderme yapar. Bir sondan öte, devam etme, araştırma pratiğinin peşinde olduğunu ifade eder ve izleyiciye 'Düzen ve hiyerarşi yerine döngü ve hassasiyeti koyabilir miyiz?' sorusunu yöneltir. (Mamut Art Project, 2020).

Resim 3: Anı Ekin Özdemir, Döngü, 2019-2020, Fine Art Baskı, 90x60 cm, 3+1 Edisyon,

Suyun her daim sakinlik ve dinginliği anımsatmasına rağmen yıkıcı ve taşıyıcı bir etkisi de olabileceğini söyleyen Özdemir'in çalışmaları, dörtte üçü su olan canlılar olarak, suyla olan ortaklığımızın altını zarif bir anlatımla çizer.

İlk kentlerin kurulmasında da, bunların günümüze kadar varlıklarını sürdürmesinde de en önemli belirleyici varlık suydur. Bu fiziksel belirleyiciliğinin yanı sıra su, çok tanrılı dinlerden tek tanrılılara kadar her kültürde yeniden doğuşu, saflığı, arınmayı ve yaşamı birleştiren bir simge olageldi. Su ve insan arasında fiziksel ve sosyal bağ, kapitalizmin gelişimi ve özellikle Sanayi Devrimi'yle birlikte değişmeye başladı. Sanayileşmeyle birlikte su, hemen her sektörde gerek hammadde olarak doğrudan gerekse üretim süreçlerinde dolaylı olarak aşırı kullanıma ve kirletilmeye maruz kalmaya başladı (İlhan, 2017:30).

Sanayi Devrimi öncesinde dünyanın hiç tanımadığı bir problem olan su, sanayinin yer altı ve yer üstü kaynakların hepsinde yarattığı büyük tahribatla gelecekte yaşanacak olası savaşların su savaşları olacağına dair akıl yürütmelere kadar varıyor. Elbette konu sadece insan hayatı yahut içilebilir kaynak suları merkezinde kalmıyor; denizlerdeki canlı çeşitliliğindeki azalma, ekosisteme verdiğimiz tahribatın en net göstergesi olarak görülüyor.

Türkiye'de ise başta sanayi kentleri olmak üzere pek çok bölgede denizlerdeki canlılığın giderek yok olduğu bilim insanlarınca saptanıyor. Kocaeli, Türkiye'nin en büyük sanayi kentlerinden biri olarak, hava ve su kirliliği oranlarıyla ilk üç ilin arasında yer alıyor. İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü'nden Doç. Dr. Noyan Yılmaz, İzmit Körfezi gibi riskli bölgelerde oksijensiz su kütlelerinin oluşmaya başladığını belirterek, bu oluşumlarda denetimsiz sanayi atıklarının etkisine vurgu yapıyor (İklim Haber, 2019).

Bilim adamlarının tespitleri bir yana İzmit Körfezi'ndeki su kirliliğinin çıplak gözle görülebilir boyutlara ulaştığını söylemek mümkün. Damla Bakıcı, Mamut Art Project'te yer alan ve Hereke, Diliskelesi, Seka, Başiskele, Yarımca, Karamürsel ve Kumla Deresi bölgelerindeki deşarj noktalarından topladığı su ve atık örneklerini bir akvaryuma taşıyarak fotoğrafladığı *Birazcık Bulanık* adlı serisinde, çıplak gözle görünenin ötesine bakmayı hedeflemiş görünüyor.

Resim 4: Damla Bakıcı, Biraz Bulanık, Seka, 2019, Diasec Baskı 50 x120 cm, 3+1 Edisyon

Resim 5: Damla Bakıcı, Biraz Bulanık, Diliskelesi, 2019, Diasec Baskı, 50x120 cm, 3+1 Edisyon

Bakıcı'nın körfezin farklı noktalarından elde ettiği litrelerce su ve atığı bir akvaryum ortamında yeniden düzenlenmesi ve stüdyo ortamında fotoğraflanması sonucu elde ettiği fotoğraflar kuşkusuz ki estetik bir dokunuşu da gerekli kılıyor. Sanatçı, akvaryumların içinde balıkların yaşadığı güzel bir dünya yaratma çabası olduğunu ve bugüne kadar dehşet verici bir akvaryum görmediğini ifade ediyor. (Bakıcı, Mamut Art Project, 2020) Fotoğraflardaki endüstri ve evsel atıkların deniz canlıları tarafından kaplanan yüzeylerini gözlemleyen sanatçı, bunu ise doğanın kendisine yabancı olan unsurları bile içine almaya çalıştığı şeklinde yorumluyor. Bakıcı'nın yarattığı ortam tekinsiz güzelliğiyle, yıkımın tarihine değerli bir not düşüyor.

Hem Mamut Art Project'in hem de 16. İstanbul Bienali 7. Kıta'nın ağırladığı bir diğer sanatçı ise

Kaybid nickname'i ile tanınan bir sokak sanatçısı. Kaybid İstanbul sokaklarında yaptığı vahşi hayvan kolajları ile tanınıyor. Şehir hayatında yer bulamayan vahşi hayvanlar, şehrin gri atmosferinde, canlı renkleri ve sessiz yürüyüşleri ile dikkat çekiyor.

Resim 6: Kaybid, Bazı Vahşi İçgüdülerin Şehirdeki Sessiz Kulaçları, 2019, Video, (Kişisel Çekim).

Bienal süresince sergi rotalarına yaptığı uygulamalar ile izleyiciyi mekanlara ulaşmadan içerde göreceklere hazırlayan sanatçı, sergi mekanlarına da birkaç çalışması ile taşındı. Bienal süresince deniz canlılarına odaklanan Kaybid, sürecin sonunda ortaya çıkan çalışmalarından ürettiği animasyon filmlerini ise Bir Buçuk Sanat ve Ekoloji Çalışmaları'nın son oturumu olan Benzin toplantısında izleyicisiyle buluşturdu.

Çalışmalarının fotoğrafları ile oluşturduğu gifler sayesinde farklı mekanlarda yaptığı uygulamaları hareketli görüntülere dönüştüren sanatçı, çalışmalarının hava koşulları ve zaman sebebiyle yıpranan hallerini de fotoğraflayarak, yok olup gidişlerine de tanıklık etmemizi sağlıyor. Bir yandan sokak sanatının doğası olan geçiciliğe gönderme yapan bu yaklaşım bir yandan da hayatın gelip geçiciliğine gönderme yapıyor. Kaybid devam eden projesi kapsamında 'Ses-

siz Yürüyüş' lerini sürdüren hayvan kolajlarını yerleştirdiği yerleri Google haritaları üzerinden işaretleyerek web sitesinden de görülmelerini sağlıyor.

Resim 7: Kaybid, Gergedan, Giff, 2020

Kentin cansız sokaklarında kendi adım hızlarıyla sessiz sessiz ilerleyen bu hayvanlar, Antroposen çağın yalnızca suya, toprağa değil hayvanlara da ne kadar yabancı olduğunu, kent hayatının renksiz doğası üzerine kurduğu kontrastla ortaya koyuyor.

Yağmur Çalış'ın Mamut Art Project'te sergilenen *İstila* adlı çalışması kâğıt ve ahşap malzemeyle üretilmiş, boynuzlarıyla mekânı dolduran bir geyik heykeli. Sanatçı heykel pratiğini dede mesleği olan sepetçilik üzerine inşa ederek üretimine en iyi bildiği yerden başlamış. 160 cm'ye 140 cm ebatlarında olan geyik heykelinin 800 cm'ye ulaşan boynuzları ise bir deniz dalgası gibi ivmelenerек tüm mekânı dolduruyor.

Resim 8: Yağmur Çalış, İstila, Yerleştirme, Kâğıt & Ahşap 160x140x800 cm, 2020

2020'de Türkiye'de Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından açılan geyik avı ihaleleri kamuoyunda geniş tepkilere yol açtı. Eskişehir'de 18 kızıl geyik için açılan av ihalesinde hayvanların öldürülmesi karşılığında istenen tutar 513 bin TL olarak belirlenirken, Bursa ve Urfa'da da geyik avları ile gündeme gelen insanlık dışı uygulamalar, çevreci toplumsal hareketlerin ve hukuki mücadelelerin sonucunda durduruldu (Cumhuriyet, 2020).

Vahşi hayat her gün insan eliyle istila edilirken, Çalış'ın geyiği savunmasının yegâne silahı olan ve uzayan, genişleyen, bulunduğu mekânı kaplayan boynuzu ile insan istilasına karşı düşsel bir tepki ortaya koyuyor. Vahşi doğanın yok oluşu karşısındaki çaresizliklerini reddeden sanatçı, "...insan egemenliğindeki doğada diğer canlıların varlıklarını sürdürebilmesinin ancak istilacı insanı taklit ederek mümkün olacağını savunan bu eserle aynı zamanda bu bağlamda mutasyona uğramış canlının işlevsizliğini anlatan bir sahne kurgulanıyor. Bu sahne her ne kadar canlıların sıkışmışlığını ve çaresizliğini görünür kılsa da doğanın insanı alt ettiği bir hayalin tezahürü olarak karşımıza çıkıyor" (Mamut Art Project, 2020).

Sonuç

Eriyen buzullar, yaz ortasında yağan ceviz büyüklüğünde dolular, barajlardaki su miktarının giderek azalması, betonlaşma, göç, her geçen gün temiz hava, su ve gıdaya ulaşımın zorlaşması, sinemadan, edebiyata, dizilerden popüler kültüre her yerde devam eden kıyamet söylenceleri, hepimizin tanıklığı ile gerçekleşiyor. Tüm dünyada ilk ve ortaöğretim düzeyinde çocukların alışılmışın dışında gerçekleştirdikleri iklim grevleri, içinde yaşadığı dünyadan beslenen genç sanatçıların ekolojiye duydukları ilgiyi de arttırmış görünüyor.

İçinde yaşadığımız çağın aciliyeti en yüksek konusu olan iklim krizi etrafındaki tüm söylemler, gündelik hayattan, kente, her yerde çarpıcı bir çaresizlik hissini pekiştiren bir dil ortaya koyuyor. Yüzyıllardır devam eden kıyamet senaryolarının ilk kez bilimle de desteklendiği çağımızda yine bir ilk olarak “gelecek nesiller” üzerinden yapılan tartışmalar, o nesillerin aktörlerinin sesleri ile tartışılıyor. İklim Krizi, ‘dünyada olma’ halini kavramaya yeni başlayan gençler için, failliklerini insanlıkla ortak oranda paylaştıkları bir kriz değilse de, çözümün ortaklıkla yaratılacağına dair kararlılıkları belirgin.

Bu genç sanatçıların duruma dair tespitleri yineleyerek bu kıyametin çığırkanlığını yapmak yerine, sanat yoluyla çözüme dahil olma, bir çıkış arama eğilimleri daha belirgin görünüyor. Seçilen çalışmaların hepsinde, olan bitene dair bir çağrı, ne yapıp ettiğimize bakmaya dair bir işaret ve kendine bir yaşam hakkı aramanın telaşı okunuyor. Çalışma kapsamında seçilen sanatçıların üretim biçimlerinin aktivizm dozu

düşük görünse de Paul Ardenne’nin söylediği gibi bu çalışmalar insanın doğayla olan hassas ilişkisini aşan son derece güzel ve yalın biçimler ortaya koyarken, çevreyi sevmeye yeniden bir kapı aralamayı da öneriyor (Ardenne, 2019).

Kaynakça

Ardenne, P. (2019, Ağustos) Antroposen Sanatı Bir Dövüş Sanatıdır: Paul Ardenne'le Söyleşi. [Online Dergi]. E-Skop. Elde Edilme tarihi: 27 Ağustos 2019, <https://e-skop.com/skopbulten/antroposen-sanati-bir-dovus-sanatidir-paul-ardennele-soylesi/5450>

Ankara Burdur ve Bursa'daki Aşırı Hava Olaylarının Maliyeti, 2020. (2020, Temmuz). İklim Haber. Erişim Adresi: <https://www.iklimhaber.org/ankara-burdur-ve-bursadaki-asiri-hava-olaylarinin-maliyeti-38-milyon-tlye-ulasabilir/>

Avustralya'da Mega Yangın Endişesi Binlerce İnsan İklim Grevinde, 2020. (2020, Ocak). İklim Haber. Erişim adresi: <https://www.iklimhaber.org/avustralyada-mega-yangin-endisesi-binlerce-insan-iklim-grevinde/>

Bolsonaro Yönetimindeki Amazonlar'da 9672 Km2 Ormanlık Alan Yok Oldu. 2019. (2019, Kasım). İklim Haber. Erişim Adresi: <https://www.iklimhaber.org/bolsonaro-yonetimindeki-amazonlarda-9672-km2-ormanlik-alan-yok-oldu/>

Braidotti, Rosi. (2019). "İnsan Sonrası, Pek İnsanca: Bir Posthümanistin Anıları ve Emmeleri" (Çev: Bülent. O. Doğan). Cogito. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 95-96 (Kış 2019), s. 59.

Çelik, Ezgi Ece. (2019). "Antroposen ve Posthuman İnsan Çağı'nda İnsan Sonrası Olmak". Cogito. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 95-96 (Kış 2019), s. 145.

Dünyanın İkinci Akciğerleri Afrika'da Yanıyor, 2019.(2019, Ağustos). İklim Haber. Erişim Adresi: <https://www.iklimhaber.org/dunyanin-ikinci-akcigerleri-afrika-da-yaniyor/>

Eskişehir'deki Kızıl Geyik Avı Halesi Durduruldu, 2020. (2020, Temmuz). Cumhuriyet Gazetesi. Erişim Tarihi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/eskisehirdeki-kizil-geyik-avi-ihalesi-durduruldu-1752200>

İlhan, Akgün (2017). "Suya Erişim Hakkından Suyun Akma Hakkına". (Ed. A. İlhan, E. Erdoğan, N. Yüce, Ö. Özbay). Türkiye'de ve Dünyada Su Krizi ve Su Hakkı Mücadeleleri. Aydesa Matbaacılık ve Reklamcılık, s. 29-44.

İklim Krizi Dünyanın 21. Yüzyılın en Büyük Sorunu, 2019. (2019, Eylül). İklim Haber. Erişim Adresi <https://www.iklimhaber.org/bm-iklim-krizi-21-yuzyilin-en-buyuk-sorunu/>

Mamut Art Project, 2020 https://www.mamutartproject.com/portfolio_page/ani-ekin-ozdemir/

Mamut Art Project, 2020 https://www.mamutartproject.com/portfolio_page/yagmur-calis/

2019 Türkiye'de En Çok Aşırı Hava Olayı Olan Yıl Oldu, 2020. (2020, Şubat). İklim Haber. Erişim Adresi: <https://www.iklimhaber.org/2019-turkiyede-en-cok-asiri-hava-olayi-yasanan-yil-oldu/>

Görsel Kaynakça

Resim 2: https://www.mamutartproject.com/portfolio_page/ani-ekin-ozdemir/

Resim 3: https://www.mamutartproject.com/portfolio_page/ani-ekin-ozdemir/

Resim 4: https://www.mamutartproject.com/portfolio_page/damla-bakici

Resim 5: https://www.mamutartproject.com/portfolio_page/damla-bakici/

Resim 7: https://www.mamutartproject.com/portfolio_page/kaybid/

Resim 8: https://www.mamutartproject.com/portfolio_page/yagmur-calis/